

LABORATORI D'ARTS ESCÈNIQUES

1. Presentació

La matèria Laboratori d'Arts Escèniques proposa crear un espai d'aprenentatge dedicat al món de la dramatització, el teatre, la dansa i les arts d'acció o performatives que represente un moment de cohesió i coneixement entre l'alumnat participant de 1r d'ESO.

L'estudi i la pràctica de les arts escèniques obren una porta al món de la sensibilitat, la subjectivitat i la creativitat que permet a l'alumnat descobrir i construir significats a través dels sentits i comunicar-los a través de peces artístiques. La idea de creativitat està ací especialment entesa en el sentit de recerca, exploració i d'alliberament d'idees rígides que limiten l'acció pròpia i dels altres.

En la pràctica de les arts escèniques aflora la intuïció, la imaginació, el joc i l'analogia com a eines d'expressió, comunicació i socialització que permeten als i les estudiants confrontar, comprendre i interpretar la realitat, conèixer-se, formar relacions amb els altres i interactuar amb l'entorn, fent ús d'un llenguatge simbòlic.

La finalitat de la matèria no és tant la cerca d'un producte artístic com l'experimentació vivencial de situacions diverses i l'aprofitament de les tècniques i recursos dels llenguatges artístics escènics, tant els comuns com els particulars de cada disciplina, per a generar en els i les adolescents més joves processos de participació social, inventant, interpretant i apreciament d'obres artístiques.

D'aquesta manera, l'objectiu no és fer una representació en finalitzar el curs, sense descartar la possibilitat que pugui haver-n'hi, sinó tenir l'experiència de descobrir noves maneres de comunicar-se, d'expressar-se personalment i en grup, i aproximar-se a les arts escèniques com una font de gaudi i coneixement.

Les competències específiques d'aquesta matèria i el treball que se'n deriva han de contribuir amb la resta de les arts a l'educació integral de la percepció i la imaginació, del cultiu del sentit estètic i artístic, sobre els quals s'assenta la naturalesa individual i social de les persones, i a establir un bon marc per a contribuir a millorar els processos d'aprenentatge, potenciar la creativitat i la sensibilitat, les funcions cognitives i la presa de consciència de pertinença al grup.

En el context de la matèria hi ha la formació humanística, artística i cultural. Els llenguatges artístics escènics formen part de la història de les societats, reflecteixen els seus valors estètics i culturals, i en són un dels trets fonamentals. Però en aquest cas no s'ha d'adquirir d'una manera passiva i unidireccional. El plantejament de l'assignatura proposa que l'alumnat s'inicie en l'experimentació artística com a intèrpret, creador i alhora com a espectador i consumidor crític, i que siga la pràctica activa la manera d'adquirir uns hàbits per a bastir la formació personal i poder apreciar l'art en el context on es crea.

Es treballa la dramatització usant eines i recursos del teatre orientats cap a un procés dinàmic on l'alumnat participa de formes lliures d'improvisació i joc simbòlic per a representar accions o crear personatges per a narrar històries fent ús del cos, els gestos i la veu, a partir de diferents estímuls creatius, com poden ser textos procedents de la literatura dramàtica i general o de creació pròpia.

Amb el teatre es poden orientar les pràctiques dramàtiques a la creació d'un producte artístic de comunicació entre actors i espectadors amb la representació pública d'una posada en escena.

La dansa proporciona a aquesta matèria les eines per a utilitzar el cos humà en moviment com a matèria primera, instrument i mitjà per expressar, crear i comunicar a través de la interacció entre l'espai, el temps i l'energia. Estretament vinculada a la música i al ritme, la dansa, amb funcions i formes diverses al llarg dels segles, ha superat la mera autoexpressió, i amb la coreografia s'estructura per a crear significat.

La dansa aporta al Laboratori d'Arts Escèniques un treball psicomotriu que permet explorar la interrelació entre el cos en canvi constant de l'alumnat adolescent més jove, les seues emocions i el pensament, i aprendre a controlar gestos, moviments per a millorar l'expressió i la comunicació.

Els processos de la dramatització, el teatre, la dansa i altres arts d'acció o performatives es nodreixen amb qüestions personals, socials i universals eixides del món real, de l'imaginari o de la recepció de produccions artístiques i mediàtiques de l'entorn cultural immediat, adaptades a l'edat i interessos de l'alumnat, d'una manera concreta, sensible, expressiva i simbòlica, i faciliten l'accés al patrimoni cultural proper i d'arreu del món.

Tot i tindre llenguatges, convencions i eines particulars, posades en relació constitueixen un mitjà per a l'autodescobriment, l'afirmació de la identitat i l'expressió creativa d'idees, emocions, somnis i valors.

L'enfocament experimental de les arts escèniques posa en funcionament l'observació, la comprensió, l'anàlisi, la síntesi o la memorització, necessàries per a aplicar les seues competències, siga a l'expressió del cos i el moviment, siga a la comunicació de textos dramàtics com a situacions de la vida quotidiana, i demana als i les estudiants exercir un pensament creatiu i crític. A més, les oportunitats per a interactuar amb els companys i les companyes a través de la confrontació d'idees, l'assistència mútua, la negociació o el debat, contribueix a definir-se com a éssers socials.

Aquesta matèria ha d'emmarcar-se en els contextos social, cultural i educatiu que oferisquen oportunitats per a practicar les arts escèniques, des del punt de vista de la creació i l'expressió, però també per a focalitzar la mirada en l'assistència i el visionat d'espectacles.

Formar persones competents a l'entorn cultural que els ha tocat viure demana la formació del sentit estètic, és a dir, desenvolupar el gust per les manifestacions artístiques que amplien els seus horitzons culturals a diferents èpoques i orígens, incloses les que pertanyen al patrimoni escènic valencià i a altres cultures.

En ser més conscients dels efectes de la pràctica artística en la seua vida, els i les estudiants desenvolupen una connexió directa amb l'art i la cultura. Així, la matèria Laboratori d'Arts Escèniques contribueix d'una manera inequívoca al perfil competencial que l'alumnat haurà d'assolir en finalitzar l'Educació Secundària, especialment pel que fa a la competència clau en consciència i expressió culturals, en tant que suposa valorar i respectar la manera com les idees alienes i els seus significats són expressats i comunicats de manera creativa a les diferents societats.

La competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre implica la capacitat de reflexionar sobre un mateix per a autoconèixer-se, acceptar-se i promoure un creixement personal constant. La pràctica activa de les arts escèniques ajuda l'alumnat adolescent a comprendre la pròpia identitat en desenvolupament continu, el patrimoni en un context de diversitat cultural i la manera com l'art i altres manifestacions culturals són una manera de veure el món i de transformar-lo.

En l'àmbit de la competència en comunicació lingüística i la competència plurilingüe, la contribució de les arts escèniques resulta molt rellevant perquè la interactuació oral i escrita, el treball de llenguatge verbal, que succeeix al costat del cos i el moviment, l'espai i el temps, forma part indèstria de moltes de les seues propostes. A més, les dimensions interculturals pròpies de les arts escèniques permeten conèixer, valorar i respectar la diversitat lingüística i cultural de la societat.

Igualment, podem esmentar la competència clau ciutadana, que contribueix al fet que l'alumnat participe plenament en la vida social i cívica, l'adopció conscient dels valors propis d'una cultura democràtica fonamentada en el respecte als drets humans o la reflexió crítica sobre els grans problemes ètics del nostre temps i el desenvolupament d'un estil de vida sostenible, temàtiques que la pràctica escènica permet treballar des de molts angles.

L'ús d'eines tecnològiques multimèdia i la creació de continguts digitals en les diferents parts dels processos de creació artística escènica contribueixen a l'assoliment de la competència digital.

Atés que no hi ha cap matèria obligatòria en l'etapa educativa anterior, no es pot partir de competències específiques prèvies sinó del perfil de final de Primària. Tot i que hi ha competències específiques, criteris i sabers d'altres matèries com ara Música, Llengua i Literatura, Educació Física i Educació Plàstica, Visual i Audiovisual en Primària que es vinculen amb les arts escèniques, no es pot plantejar en termes estrictes de continuïtat.

Les línies que ordena aquesta proposta curricular de la matèria es dirigeixen, per tant, a dotar l'alumnat d'unes competències específiques a través de sabers amb els llenguatges i procediments bàsics del món de les arts escèniques.

Les competències pròpies de la pràctica de les arts escèniques impliquen per a l'alumnat crear, interpretar, valorar i apreciar obres del patrimoni cultural de l'entorn més pròxim al més global i també les produccions pròpies i dels companys i companyes.

En primer lloc es presenten les quatre competències específiques de la matèria de Laboratori d'Arts Escèniques que defineixen els aprenentatges que l'alumnat ha d'adquirir. Aquestes competències estan relacionades amb cadascun dels blocs de sabers, que seleccionen alhora els continguts bàsics sense els quals no seria possible el seu assoliment.

Aquestes competències es desenvolupen de manera interactiva i enriquidora, mútuament. La presentació no implica cap jerarquia ni ordenació cronològica, i el lloc que es concedirà al desenvolupament de cada competència dependrà de la naturalesa particular de cada situació d'aprenentatge.

L'apartat següent, els sabers bàsics, són el grup de coneixements necessaris per a assolir el conjunt de les competències de la matèria. S'ha estructurat l'àrea en blocs interrelacionats, que han de ser treballats de forma integrada amb els subblocs corresponents. El primer, Percepció i anàlisi, té un primer subbloc, de Percepció, que busca aprofundir en els contextos històrics i culturals del repertori escènic, així com en els de la recepció escènica. Un segon subbloc, d'Anàlisi, aborda el conjunt d'elements que configuren l'art dramàtic i la dansa, a més d'un grup d'elements comuns a totes les disciplines escèniques.

El segon bloc, Creació, presenta sabers relacionats amb la creació i la posada en escena i la difusió de les produccions artístiques. Del tercer bloc són els sabers en el seu vessant més vivencial mitjançant la interpretació i l'expressió corporal i vocal.

En les situacions d'aprenentatge, es presenten un conjunt de principis que orienten com organitzar activitats articulades perquè l'alumnat pugua aconseguir certes finalitats o propòsits educatius en la matèria.

Finalment, l'apartat referent als criteris d'avaluació estableix el grau d'aprenentatge que s'espera que haja aconseguit l'alumnat en les diferents competències específiques. Cada competència porta associats diferents criteris d'avaluació.

2. Competències específiques de la matèria Laboratori d'Arts Escèniques

2.1. Competència específica 1

Inventar propostes escèniques breus a partir d'estímul creatius diversos, aplicant i compartint idees personals, elements, regles i recursos dels diferents llenguatges artístics.

2.1.1. Descripció de la competència

La invenció d'escenes, danses o accions breus diverses que reflecteixen la personalitat, l'experiència i les aspiracions de l'alumnat permet activar simultàniament la imaginació creativa i el pensament divergent i convergent per a desenvolupar la creativitat.

A mesura que es va familiaritzant amb el llenguatge, les regles i les eines de la dramàtica o la dansa i comparteixen l'experiència creativa, poden integrar millor els aprenentatges i aplicar-los després en altres situacions creatives.

Aquesta competència d'inventar ha de ser entesa com a capacitadora de l'ús del pensament creatiu que demana utilitzar informació adquirida o nova, resoldre problemes, però també mètodes de treball efectius, connectar amb els aprenentatges d'altres assignatures, utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació, desenvolupar la seua identitat personal, treballar de manera cooperativa, col·laborativa i respectuosa amb els altres i comunicar-se adequadament.

L'estímul creatiu cal entendre'l en sentit ampli. Tant pot ser un senyal extern o intern, visual, tàtil, sonor, gustatiu, olfatiu o tèrmic provinent dels sentits, capaç de provocar sensacions, com un artefacte elaborat provinent de qualsevol àmbit del coneixement (artístic, humanístic, lingüístic, científic o tecnològic). En aquest darrer cas, els estímuls de creació posats a disposició de l'alumnat es basen en temes adequats a l'edat, i tenen en compte les seues aspiracions artístiques, l'experiència prèvia i poden implicar un context sociocultural concret

Prendre'l com a punt de partida per a inventar permet utilitzar idees personals inspirades en l'estímul de la creació per a explorar diferents vies d'expressió, desenvolupar una determinada acció quotidiana o qualsevol tipus d'incitació a actuar amb el cos, la veu i el moviment, des d'allò més abstracte fins a allò més construït escènica.

El treball per a assolir la competència familiaritza l'alumnat amb el procés creatiu i amb l'ús i l'organització dels elements dels llenguatges artístics, dramàtic, les tècniques de representació, els estils de teatre, estructures de la dansa, la tècnica del moviment o la dramàtica.

Compartir la seua experiència creativa suposa per a l'alumnat aprendre a fer un ús més conscient dels passos del procés creatiu, reflexionar sobre la seua experiència i parlar dels aspectes que tenen més sentit per a ells, així com identificar no només el que han après sinó també com ho han après.

La competència d'inventar propostes escèniques breus pot implicar la realització de diverses tasques: improvisar, compondre, adaptar, per a més endavant, si escau, posar en escena i produir un espectacle.

En el cas de desenvolupar un producte final col·lectiu a partir del treball del Laboratori d'Arts Escèniques, la invenció comportarà la planificació d'una peça escènica i un compromís de seguir les convencions establides i de mantindre's atents els uns als altres, des de la igualtat i respecte a la diversitat, interaccionant i cooperant, ajustant les accions, en conseqüència, pel benefici del projecte final del grup.

A més, obri expectatives i planteja la utilització en el Laboratori d'Arts Escèniques de noves i diferents tecnologies i suports aplicats a la creativitat artística, com el disseny, l'audiovisual, l'animació, la fotografia o la imatge digital, i es vincula necessàriament a les altres disciplines artisticoexpressives, com ara la Literatura, la Música, les Arts Plàstiques, Visuals i Audiovisuals o l'Educació Física.

En relació amb aquesta CE1, com passarà amb la resta de competències específiques, cal aprofitar l'enfocament que fan les matèries lingüístiques del teatre com a gènere literari per a fer-ne connexions, considerant la combinació del programa curricular propi amb la introducció d'autors, textos teatrals i dramàtica.

De la mateixa manera que és necessari connectar amb els sabers i competències treballats amb la matèria de Música, suport imprescindible de la dansa i element de l'espai sonor del teatre o les arts performatives.

Aquesta competència específica contribueix a l'assoliment fonamental de la competència clau en consciència i expressió culturals, en tant que suposa seleccionar i integrar amb creativitat diversos mitjans, suports i tècniques en creacions artístiques, valorant tant el procés com, si escau, el producte final.

A més, el fet de dur a terme un procés d'invençió que demana la presa de decisions, amb sentit crític i ètic, compartint reflexions sobre el procés realitzat i el resultat obtingut com una oportunitat per a aprendre, permet situar aquesta competència específica en relació amb la competència clau emprenedora.

La distribució en un grup de tasques i recursos forma part de les capacitats que requereixen la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre. Així com la integració i reelaboració de continguts digitals de manera individual o col·lectiva ho seran de la competència digital

Independentment que la competència en comunicació lingüística constitueix la base per al pensament propi i per a la construcció del coneixement en tots els àmbits del saber, està especialment vinculada a una competència específica d'invençió escènica, atesa l'especial relació del llenguatge dramàtic amb els usos de l'oralitat, l'escriptura de textos, la dimensió estètica del llenguatge i la cultura literària dramàtica i general que es pot activar en la consecució d'aquesta competència específica.

2.2. Competència específica 2

Interpretar obres o peces escèniques diverses de creació pròpia o aliena mitjançant els instruments del cos, la veu, el moviment, el temps i l'espai en l'expressió i comunicació d'idees, sentiments i emocions personals i col·lectives.

2.2.1. Descripció de la competència

La interpretació que fa l'alumnat d'escenes o danses breus implica l'expressió i comunicació d'idees, sentiments, emocions i impressions, tant pròpies com dels altres, utilitzant el llenguatge de la dramàtica, les tècniques de representació, els estils de teatre i els elements de la dramàtica i el llenguatge, les regles i les eines de la dansa.

Com a resultat, enriqueixen el seu coneixement general de la cultura, del teatre, de la dansa i altres arts performatives, i es familiaritzen amb la diversitat de produccions artístiques del passat i del present, del seu entorn pròxim i d'altres llocs.

Els intèrprets són el vehicle necessari per a l'expressió escènica. En el cas del teatre, només a través de la interpretació, prenen forma paraules, personatges i històries. En el cas de la dansa i altres arts performatives, per la seua naturalesa més abstracta i efímera, només es revela el seu significat a través de l'intèrpret. I és a través de la interpretació quan l'ús del cos, la veu, el moviment, el temps i l'espai esdevenen instruments expressius i comunicatius, com l'alumnat pot explorar els possibles significats d'una obra o peça escènica d'una manera més íntima i personal.

En treballar per a assolir la competència, l'alumnat fa servir les creacions pròpies i les dels companys per a ser interpretades, i els permet experimentar a partir de versos, poemes, monòlegs o diàlegs breus de la literatura dramàtica o general, fragments textuais del repertori de teatre juvenil, obres de teatre breus d'aquest repertori i fragments d'altres obres. En el cas de la dansa, fan servir a banda de l'essencial tria de la peça o peces musicals, una varietat de suports per a la interpretació: jocs, accessoris senzills, elements de vestuari, percussió corporal i veu, objectes productors de so.

La diversitat de possibilitats a l'hora d'interpretar propicia la possibilitat de familiaritzar-se amb un repertori divers de fragments o obres breus que contenen elements més o menys complexos dels elements i llenguatge de la dramàtica, les tècniques de representació, els estils de teatre i les estructures o els components necessaris per a la interpretació de les danses.

La connexió amb les matèries de Llengua i Literatura, que tracten el teatre com a gènere literari com a font d'introducció a textos teatrals per experimentar amb la seua interpretació, és evident; de la mateixa manera que en interpretar danses caldrà tindre en compte sabers i competències de la matèria de Música.

El repertori s'amplia amb produccions escèniques que inclouen combinacions d'elements dels llenguatges que, amb l'ús més conscient per part de l'alumnat, esdevenen una tècnica d'actuació més precisa i eficaç.

Una de les característiques importants d'aquesta competència rau en la vivència física i mental que implica la interpretació en l'assimilació del contingut, el caràcter expressiu i el llenguatge artístic específic que permet explorar diferents maneres d'expressar-se, explicar una història o representar la realitat, així com les actituds i estratègies per a transmetre'n el significat.

Interpretar consisteix també a adaptar aquests elements a la intenció del creador i si escau, més endavant, a la representació, posant en pràctica les convencions establides, ajustant el seu rendiment als altres en un treball d'escolta activa, col·laboració i respecte.

De la mateixa manera que en la competència d'invenció, s'anima l'alumnat a compartir la seua experiència d'interpretació, parlar de com han procedit, identificar no només el que han après, sinó també com ho ha après per a integrar millor els seus aprenentatges i aplicar-los a la interpretació d'altres peces breus.

La competència específica d'interpretar obres o peces escèniques diverses contribueix al perfil del final d'etapa pel fet d'ajudar a refermar els hàbits d'activitat corporal per a afavorir el benestar físic i mental i consolidar una maduresa personal i social amb el respecte, la responsabilitat, l'autonomia i la cooperació com a valors.

2.3. Competència específica 3

Posar en escena creacions artístiques col·lectives mitjançant l'ús dels diferents llenguatges artístics, cooperant en l'organització de la producció i valorant tant el procés com el resultat final.

2.3.1. Descripció de la competència

Per als i les estudiants del Laboratori d'Arts Escèniques, participar en la posada en escena d'una creació artística consisteix a participar en una dinàmica creativa en la qual de l'experimentació es passa a l'expressió concreta, de la invenció i la interpretació a la consecució d'un producte final en forma de presentació, representació o espectacle, que culmina un projecte artístic de caràcter escènic.

Enfront de l'enfocament processual de les anteriors competències, aquesta pretén posar en relleu la consecució d'un producte cultural amb la millor qualitat possible en tant que pot arribar a exposar-se davant d'un públic.

La posada en escena permet als i les estudiants experimentar el repte de posar en pràctica de manera conjunta tota l'experiència escènica treballada en assolir les altres competències, ja que tenen l'oportunitat de conjugar de manera col·lectiva tots els elements artístics seleccionats prèviament de creació, dramatúrgia o coreografia, amb la interpretació, al servei de l'expressió final de les idees, la visió pròpia del món, d'uns determinats valors o interessos.

En funció del missatge que volen comunicar, i inspirats tant per la seua realitat com per la imaginació, han de practicar durant el procés de posada en escena, que inclou la planificació, una presa de decisions estètiques que reflectisquen la seua personalitat, experiències i referents culturals. Seleccionar elements dramàtics, expressius i plàstics específics de les arts escèniques i de les altres arts, integrant-los amb creativitat i de forma col·laborativa.

La competència demana familiaritzar-se amb els principis subjacents a la creació dramàtica o coreogràfica i aprendre a utilitzar i planificar els elements del llenguatge del teatre, de la dansa, i altres enfocaments artístics contemporanis, les tècniques, eines i processos, tan comuns com diversos, per a posar-los al servei de creacions autèntiques, expressives i originals, entés en el sentit de demostrar un esforç d'implicació personal per part de l'alumnat per a anar més enllà dels tòpics i estereotips.

El procés creatiu de posar en escena requerirà aprendre a utilitzar diversos recursos materials, visuals, textuais, gestuals, sonors, així com elements cinètics, cos, temps, espai i energia, per a experimentar amb el seu potencial simbòlic.

La posada en escena a més invoca la relació amb altres matèries artístiques i el fet d'entendre els vincles entre els respectius llenguatges simbòlics. L'escenificació obri la possibilitat de plantejar i dissenyar l'espai escènic en els vessants plàstic, visual i sonor, i la interacció amb elements tecnològics multimèdia de les arts audiovisuals.

També permet abordar l'organització de les diferents fases d'una producció, la seqüenciació de l'escenificació, les àrees de treball, tècnica, estètica, creativa i de producció, el repartiment de tasques i l'assumpció de rols per al disseny d'un muntatge escènic. Entre aquestes, valorar amb respecte les funcions de la direcció escènica.

Finalment, als punts de vista principals de la posada en escena (dramatúrgia o coreografia, interpretació, producció i direcció escènica) cal afegir, si es considera, la recepció del públic.

Culminar la posada en escena amb la representació davant del públic, entenent el grup com a primer públic, permet compartir les experiències d'invenció i actuació amb els altres, establir vincles amb els aprenentatges anteriors i confrontar les seues opcions artístiques.

La competència de posar en escena projectes artístics contribueix al perfil del final d'etapa per ajudar l'alumnat a adaptar i organitzar els seus coneixements, destreses i actituds per a respondre amb creativitat i eficàcia a un exercici projectual de producció cultural o artística, valorant, si escau, el producte final.

2.4. Competència específica 4

Apreciar produccions escèniques en el seu context sociocultural a través de diferents canals, aprofitant la pròpia experiència i coneixements per a valorar-ne la diversitat de tradicions, gèneres i estils estètics.

2.4.1. Descripció de la competència

L'apreciació per part de l'alumnat d'una obra dramàtica o coreogràfica implica estar atent a les seues reaccions emocionals o estètiques davant de la peça i la seua interpretació, utilitzar la informació, exercir el judici crític, adquirir mètodes de treball efectius, utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació.

Contribueix a desenvolupar la identitat personal i a comunicar-se adequadament de forma oral i escrita, justificant i argumentant l'opinió a partir de les reaccions personals i criteris predeterminats, fent un ús adequat del vocabulari específic de la matèria.

El contacte amb un repertori divers d'obres escèniques o fragments, pròpies, dels seus companys, d'artistes de l'entorn, del patrimoni escènic valencià i d'altres llocs, adaptats a les edats i característiques, permet que l'alumnat desenvolupe una consciència artística, afine la sensibilitat a les qualitats tècniques i estètiques de les obres i desenvolupe criteris d'apreciació personal que els ajuden a prendre decisions més acurades.

Aquests coneixements hauran de basar-se en una tria representativa de manifestacions escèniques adequada a l'edat, atenent el valor dels continguts, significats artístics i ètics. Una selecció respectuosa amb la diversitat de tradicions culturals que preste especial atenció a la contemporaneïtat.

Caldrà vincular-se amb les matèries de Llengua i Literatura, que tracten el teatre com a gènere literari, per a incloure aquest enfocament en aquesta competència d'apreciació, de la mateixa manera que amb les matèries de Música i l'Educació Física pel que respecta a la dansa especialment.

Els i les estudiants han de mostrar respecte entre ells i per les produccions i obres durant un procés d'apreciació que facilita situar les obres en el seu context sociocultural i aprofitar l'experiència i coneixements per a valorar-les.

En el transcurs de les activitats d'observació, que demana una recepció activa per a elaborar l'apreciació d'una producció escènica, els i les estudiants del Laboratori d'Arts Escèniques han d'examinar, identificar elements del contingut i dels llenguatges dramàtic, de la dansa i d'altres arts, comparar-ne fragments i associar-los amb referents socioculturals. Aquests descobriments i observacions els permeten obrir més la ment a la diversitat cultural i entendre's millor a si mateixos, establint connexions entre el que han examinat i les sensacions o sentiments que els ha produït, alhora que exerceixen les seues facultats crítiques i estètiques.

La participació activa en la recepció de les arts escèniques a través de tots els canals i contextos possibles (assistència a representacions en viu, visites a teatres i trobades amb artistes, lectura de textos, mitjans audiovisuals, xarxes socials) serà una de les claus per a iniciar-se activament en l'alfabetització de cada llenguatge artístic.

En compartir l'experiència d'apreciació, informen del que han après sobre ells i sobre les obres. Poden identificar no només el que han après en l'experiència d'apreciació, sinó també com ho han après, manifestant-ne els aspectes afectius.

La matèria de treball del Laboratori d'Arts Escèniques que aporten el teatre, la dansa, les arts d'acció o performatives són les persones, les seues idees, emocions, sentiments i conflictes. Per tant, apreciar les arts escèniques és un vehicle per a la comprensió de les relacions humanes en tota la seua complexitat.

3. Connexions de les competències específiques entre si, amb les competències d'altres matèries

3.1. Relacions o connexions amb les altres CE de la matèria

En aquest apartat presentem les connexions més significatives entre les competències específiques (CE) de la matèria de Laboratori d'Arts Escèniques.

El procés d'ensenyament i aprenentatge d'aquesta matèria exigeix el desenvolupament i la integració de les diferents competències específiques de manera simultània.

De fet, la CE1 està vinculada estretament amb la CE2, ja que els processos d'inventar i interpretar estan íntimament relacionats en tant que la matèria parteix d'un enfocament experimental, i la interpretació, la improvisació i la creació en el Laboratori d'Arts Escèniques es poden produir simultàniament.

La CE3 està directament connectada amb la CE4, en tant que l'apreciació d'obres i peces pot donar llum a la posada en escena.

3.2. Relacions o connexions amb les CE d'altres matèries de l'etapa

La matèria Laboratori d'Arts Escèniques permet establir connexions diferents amb altres matèries de l'etapa. Tenint en compte les competències específiques, els sabers i els criteris d'avaluació, s'enumeren i s'indiquen les connexions més rellevants.

Les matèries lingüístiques, especialment en el vessant creatiu del llenguatge, i les diferents literatures en tant que són un vehicle necessari de comunicació, estímul per a la creació, comparteixen estructures narratives amb el teatre. Amb les llengües es generen espais de producció creativa contemporània, mitjançant la improvisació i experimentació a partir de la paraula unida al gest, des d'un enfocament que aborda amb obertura el terreny del que és efímer i imprevisible.

La metodologia en l'elaboració del projectes, comuna a tantes àrees.

La matèria de Tecnologia i Digitalització comparteix l'ús de recursos digitals per al registre, l'edició i la difusió de productes parcials o finals del Laboratori d'Arts Escèniques.

Suposa una oportunitat per a establir connexions i treballar conjuntament amb la matèria de Música, ja que es comparteixen sabers destacats en relació sobretot amb la dansa, però també amb la utilització de la música com a estímul per a peces teatrals o creació d'espais sonors. A més, hi ha una clara intenció expressiva en la producció de propostes artístiques interdisciplinàries basades en l'ús de llenguatges plàstics, gràfics, musicals, escènics i audiovisuals. Finalment, prenen importància els sabers indicats referits a les avantguardes artístiques del segle XX i XXI i tot l'art contemporani.

Pel que fa als continguts, totes les àrees curriculars poden tindre cabuda en el Laboratori d'Arts Escèniques en tant que font d'informació i estímuls per a la creació.

Per descomptat, la connexió amb la matèria d'Educació Física és evident ja que que comparteix competències i sabers amb la part artísticorepressiva de la matèria, amb l'expressió corporal com a pilar dels processos de creació interdisciplinària.

Finalment, no podem oblidar l'oportunitat que es planteja en relació amb la producció de projectes escènics interdisciplinaris que més endavant s'enriquiran amb matèries optatives com Creativitat Musical de 3r d'ESO, i Arts Escèniques i Expressió Artística de 4t d'ESO.

3.3. Relacions o connexions amb les competències clau

Connexions de les competències específiques de la matèria amb les competències clau del perfil d'eixida de l'alumnat al final de l'educació bàsica

	CCL	CP	CMCT	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
CE1	X	X		X	X			X
CE2	X	X			X			X
CE3					X		X	X
CE4	X				X	X		X

Competències clau del perfil d'eixida de l'alumnat al final de l'ensenyament bàsic.

- CCL. Competència en comunicació lingüística
- CP. Competència plurilingüe
- CMCT. Competència matemàtica, científica i tecnològica
- CD. Competència digital
- CPSAA. Competència personal, social i aprendre a aprendre
- CC. Competència ciutadana
- CE. Competència emprenedora
- CCEC. Competència en consciència i expressió cultural

El quadre adjunt anterior mostra l'existència d'una relació especialment significativa i rellevant entre les cinc competències específiques d'aquesta matèria i algunes competències clau incloses en el perfil d'eixida de l'alumnat en finalitzar l'educació bàsica.

En tots els casos, aquesta relació opera en les dues direccions. D'una banda, l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques assenyalades contribueix a l'adquisició i el desenvolupament de les competències clau amb què apareixen estretament vinculades; d'altra banda, aquestes competències clau juguen un paper important en l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques assenyalades.

CE1. Respecte a la CCEC, en participar en un projecte de posada en escena, es posen en relleu les diferents eines i llenguatges artístics per a produir projectes artístics i culturals sostenibles, exemple de nous reptes personals.

Independentment que la CCL constitueix la base per al pensament propi i per a la construcció del coneixement en tots els àmbits del saber, està especialment vinculada a una competència específica d'invenió, atesa l'especial relació del llenguatge dramàtic amb els usos de l'oralitat, l'escriptura de textos, la dimensió estètica del llenguatge i la cultura literària dramàtica i general que caldrà activar en la consecució d'aquesta competència específica. De la mateixa manera que el respecte a la diversitat lingüística és una capacitat pròpia de la competència clau CP.

La distribució en un grup de tasques, recursos i responsabilitats de manera equànime, segons els objectius inherents a una bona planificació d'un projecte, en aquest cas escènic, formen part de les capacitats que requereix la CPSAA.

Així com la creació, integració i reelaboració de continguts digitals de manera individual o col·lectiva, aplicant mesures de seguretat i respectant drets d'autoria per a ampliar-ne els recursos i generar nou coneixement, ho seran de la CD.

CE2. Contribueix a la consecució de la CCEC, ja que permet descobrir l'autoexpressió com a experiència vital, a través de la interacció corporal, de les diferents eines i llenguatges artístics, enfrontant-se a situacions que fomenten el coneixement i l'acceptació pròpia i dels altres, apreciats els valors de l'empatia i la col·laboració.

L'expressió oral i les interaccions comunicatives formen part de la CCL, que en determinades manifestacions escèniques assumeixen un paper predominant.

La contribució d'una competència específica d'interpretació fomenta aquesta capacitat de mostrar sensibilitat envers les emocions i les experiències dels altres, i s'és conscient de la influència que exerceix el grup en les persones, per a consolidar una personalitat empàtica i independent i desenvolupar la intel·ligència. Característiques pròpies de la CPSAA.

CE3. Respecte a la CCEC, en la posada en escena es dona importància a les diferents eines i llenguatges artístics per a produir projectes artístics i culturals sostenibles que són exemples de nous reptes personals i professionals vinculats amb la diversitat cultural i artística.

La CPSAA fa referència a la mostra de sensibilitat envers les emocions i les experiències dels altres, i a ser conscient de la influència que exerceix el grup en les persones, per a consolidar una personalitat empàtica i independent i desenvolupar la intel·ligència. La contribució d'una competència específica en què la col·laboració responsable i respectuosa és imprescindible fomenta aquesta capacitat.

A més, el fet de dur a terme un procés creatiu que pot culminar en un producte artístic implica prendre decisions, amb sentit crític i ètic, per a, en conseqüència, aplicar coneixements tècnics específics i estratègies àgils de planificació i gestió de projectes, reflexionant sobre el procés realitzat i el resultat obtingut com una oportunitat per a aprendre. Això permet situar aquesta competència específica en relació amb la CE.

CE4. Aquesta competència específica d'apreciació contribueix a l'assoliment fonamental de la CCEC, en tant que suposa valorar les manifestacions artístiques com a vehicle d'expressió lliure, comunicació creativa d'idees i font de coneixement, creació i comprensió de la pròpia identitat personal i cultural en totes les societats d'un món divers.

No és aliena, però, a altres competències clau com la CCL, necessària per a argumentar, o una competència com la CPSAA, que implica reflexionar sobre un mateix i l'entorn per a autoconèixer-se, acceptar-se i promoure un creixement personal constant.

Atén la CC, pel que fa a la participació plena en la vida social i cívica, l'adopció conscient dels valors propis d'una cultura democràtica o la reflexió sobre els problemes i desafiaments del nostre temps que s'hi poden donar.

Reptes com l'adquisició d'un compromís ciutadà en l'àmbit local i global davant de les situacions de desigualtat o exclusió es podran assolir millor amb la valoració de la diversitat personal i cultural que proporciona el coneixement de les arts escèniques a través de la participació activa en la seua recepció.

4. Sabers bàsics

4.1. Introducció

Els sabers bàsics són el conjunt de coneixements, procediments i actituds que es treballaran en el procés ensenyament-aprenentatge, que portarà l'alumnat a assolir les competències enunciades.

L'enunciat poc específic dels sabers implica tant la seua concepció bàsica com la possibilitat de ser ampliat i adaptats pel professorat en el mateix context escolar.

Aquests sabers bàsics es distribueixen en tres blocs, que al seu torn es divideixen en subblocs (SB) i grups segons el cas.

Els sabers del primer bloc, Creació i interpretació, tenen un subbloc 1.1, més vinculat a la competència específica C1; i el subbloc 1.2, a la C2. El segon bloc, Posada en escena, es vincula especialment a la competència específica C3. L'últim, Percepció i anàlisi, estan especialment vinculats a la C4.

Malgrat això, en general, els sabers proposats són transversals a totes les competències, ja que no tenen una ordenació ni des del punt de vista de la temporització a l'hora de ser introduïts en el disseny de les diferents situacions d'aprenentatge, ni des d'una consideració jeràrquica quant a grau d'importància.

4.2. Bloc 1. Creació i interpretació. CE1 i CE2

4.2.1. Subbloc 1.1. Creació

- Estímul creatius
- Formes tradicionals i contemporànies de presentació escènica
- Consciència de grup: sensibilitat i socialització. Escolta activa i respecte
- Terminologia bàsica
- Creació de personatges
- Esquema dramàtic bàsic
- El cos: gestos i moviments. Salut i seguretat
- Tècniques d'escriptura
- Composició i estructura coreogràfica
- Cultura musical per a la dansa

4.2.2. Subbloc 1.2. Interpretació

- Entrenament corporal: consciència d'esquema corporal, mobilitat i actituds saludables
- Preparació a la interpretació: joc simbòlic, improvisació, dramatització, dinàmiques creatives
- Pautes d'atenció i percepció. Solidaritat i respecte
- Treball textual, musical i audiovisual
- Gest i moviment. Moviments en l'espai individual i grupal
- Veu expressiva
- Control de les emocions i sentiments en l'expressió

4.3. Bloc 2. Posada en escena. CE3

- Dramatúrgia, coreografia
- Disseny d'un espectacle senzill. Espai visual. Espai sonor
- Eines digitals multimèdia
- Implicació en projectes col·lectius
- L'experiència davant del públic
- Valoració de processos i resultats

4.4. Bloc 3. Percepció i anàlisi. CE4

- Arts escèniques: característiques bàsiques. Origen, evolució i tendències contemporànies
- Patrimoni escènic valencià i d'altres cultures del món
- Elements en la recepció: espais escènics. Públic. Valors i actituds
- Dramatúrgia i personatges. Gest, text, veu, acció dramàtica
- Literatura dramàtica i altres textos
- Coreografies. Cos, moviments. Acció dansada: elements expressius i simbòlics
- Elements visuals i sonors
- Música per a les arts escèniques
- Elements d'altres llenguatges i pràctiques artístiques contemporànies

5. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de la matèria

Per tal que totes les dimensions de la pràctica en el Laboratori d'Arts Escèniques es puguin implementar plenament a l'aula, és important parar atenció a l'entorn pedagògic en què es desenvolupa l'alumnat.

La matèria ha de permetre la construcció de coneixements integradors amb un aprenentatge essencialment procedimental basat en la investigació i experimentació personal i parant especial atenció a les actituds i valors que aquests aprenentatges necessàriament comporten, amb la introducció mínima necessària de continguts teòrics.

El Laboratori d'Arts Escèniques hauria de ser un lloc on es produeixen accions i intercanvis en un clima de confiança i respecte, que proporcione als i les estudiants un entorn de suport on se senten lliures d'assumir riscos, mostrar iniciativa i ser creatius.

La idea de creació s'entén ací com un diàleg permanent entre la pràctica, l'acció, la reflexió, l'experiència, la teoria i l'enriquiment cultural que tot això comporta.

Així, caldria establir espais d'aprenentatge adaptats als requisits de creació, interpretació i apreciació d'obres escèniques, amb recursos documentals i artístics de qualitat. S'haurien de posar a disposició eines i suports tecnològics, textos i material audiovisual sobre teatre, dansa i altres arts performatives per a estimular la creativitat dels i les estudiants, proporcionar elements per a la reflexió i enriquir el seu coneixement del món artístic escènic.

Per a la pràctica escènica en el Laboratori d'Arts Escèniques caldrà fer servir una varietat d'estímul adequats a l'edat per a la creació en situacions d'improvisació i composició, a partir de consignes, d'històries, personatges, treballant sols, en parella, en grups reduïts i gran grup. Utilitzant una varietat de suports per a la interpretació: música, jocs, objectes senzills, elements de vestuari, percussió corporal i veu.

Les situacions d'aprenentatge s'haurien d'ampliar, en la mesura de les possibilitats, fora de l'aula. La interacció entre l'interpret i l'espectador fa que cada actuació de teatre, dansa o arts performatives siguen un esdeveniment únic, independentment de l'abast, i els i les estudiants han de tindre l'oportunitat de viure esdeveniments escenificats que enriqueixen les seues investigacions en l'aula.

Si es potencia, a més, amb visites a llocs culturals, trobades amb artistes i participació activa en la vida artística de l'escola i de la comunitat, els i les estudiants seran estimulats per a desenvolupar les seues facultats crítiques i estètiques.

El professorat té un paper determinant per a ajudar l'alumnat a implicar-se en l'àmbit personal en el procés de creació, interpretació o apreciació, a fer-los conscients de la importància de ser receptius a les pròpies sensacions, impressions, emocions i sentiments, a integrar les seues experiències i desenvolupar les seues necessitats físiques, cognitives i socials particulars.

Els i les docents del Laboratori d'Arts Escèniques haurien de fer el paper de mediació cultural, comunicant la passió per aquestes i establir vincles entre el passat i el present o entre les diferents formes de l'art, mantindre's al dia del món escènic, compartir aquest coneixement amb l'alumnat i animar-los a interessar-se per les obres artístiques i els seus contextos històrics, i a abordar els estímuls per a la creació, la interpretació i la valoració amb una ment oberta.

Per a dissenyar situacions significatives d'aprenentatge caldria inspirar-se en els interessos, referents culturals i altres matèries de l'alumnat, i permetre establir vincles amb les àmplies àrees d'aprenentatge.

Les situacions d'aprenentatge han de ser variades, que plantegen reptes adients i ajuden l'alumnat a desenvolupar, consolidar i dominar les seues capacitats.

Han de ser adequades per a una instrucció diferenciada i permetre els i les estudiants explorar una gamma tan àmplia com siga possible d'experiències sensorials, relacionades amb el joc dramàtic, l'expressió corporal i les estètiques.

S'ha de posar èmfasi en l'autenticitat, entesa com a demostració d'un esforç d'implicació personal per part de l'alumnat que intenta anar més enllà dels tòpics i estereotips per a buscar solucions noves.

S'han d'incloure tasques que reflectisquen les capacitats de l'alumnat, que involucren tots els aspectes de les competències i mobilitzen recursos diversos, que els deixen marge per a determinar els passos de la seua progressió artística i permeten seleccionar les estratègies adequades.

Les situacions d'aprenentatge tindran sentit quan desperten l'interés i el compromís de l'alumnat, estimulen el seu pensament, l'animen a prendre iniciatives en funció de les seues preferències i capacitats i els inviten a implicar-se en el desenvolupament concret de projectes o activitats artístiques riques i estimulants.

Ja siga en situacions de creació, interpretació o apreciament d'obres escèniques, els i les estudiants han d'experimentar els avantatges del treball en equip. En el teatre, la dansa i les altres arts performatives, la comunicació es valida als ulls dels companys i companyes i del públic. Actuen per a les persones del grup, per a posar a prova les seues opcions artístiques.

El grup com a primer públic hauria de fer servir el judici crític i estètic per a ajudar-los a progressar en el treball creatiu i de rendiment. El contacte amb una visió externa a la seua i la incursió en l'univers creatiu d'una altra persona els ajuda a explorar altres maneres de representar situacions, de donar vida als personatges a l'escenari o d'expressar el moviment, alhora que desenvolupen els coneixements de tècnica, comunicació verbal i no verbal, i cultura.

Caldria aprofitar l'enfocament que fan les matèries lingüístiques del teatre com a gènere literari per a fer-ne connexions en dissenyar les situacions d'aprenentatge d'aquesta matèria, considerant la combinació del programa curricular propi amb la introducció d'autors, textos teatrals i dramaturgia que en fan.

De la mateixa manera, és necessari connectar amb els sabers i competències treballats a la matèria de Música, suport imprescindible de la dansa i element de l'espai sonor del teatre o les arts performatives. Així com amb les altres assignatures d'arts i expressió, l'Educació Física i les Arts Plàstiques, Visuals i Audiovisuals, especialment vinculades en tots els moments i aspectes de la creació i, si escau, de la representació, però també amb totes les d'altres àrees temàtiques, i generar un o més estímuls de creació, actuació o valoració.

Han de donar suport a l'adquisició d'actituds essencials per al desenvolupament artístic, induir l'ús dels recursos presentats com a continguts del programa, implicar referents culturals i fomentar l'ús d'eines de reflexió.

Amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal d'aprenentatge, assegurant-nos que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir-ne la participació i l'aprenentatge.

Totes les activitats generades en les situacions d'aprenentatge han de garantir la convivència i els valors democràtics; a més, promocionar la participació activa en el centre i fora d'aquest, donant a conèixer el treball d'aula des d'una perspectiva sostenible i contribuint a la consecució dels reptes i desafiaments del segle XXI.

Finalment, han de permetre al professorat observar el desenvolupament de les competències de l'alumnat mitjançant els criteris d'avaluació.

6. Criteris d'avaluació

6.1. CE1

Inventar propostes escèniques breus a partir d'estímuls creatius diversos, aplicant i compartint idees personals, elements, regles i recursos dels diferents llenguatges artístics.

6.1.1. Aplicar idees per a inventar propostes escèniques senzilles a partir d'estímuls diversos, utilitzant pertinentment elements variats del teatre, la dansa i altres llenguatges artístics.

6.1.2. Participar en el disseny d'un projecte senzill de creació escènica mitjançant un treball col·laboratiu.

6.1.3. Compartir l'experiència creativa comentant elements rellevants amb respecte per les opinions dels altres.

6.2. CE2

Interpretar obres o peces escèniques diverses de creació pròpia o aliena mitjançant els instruments del cos, la veu, el moviment, el temps i l'espai en l'expressió i comunicació d'idees, sentiments i emocions personals i col·lectives.

6.2.1. Construir, de forma creativa, un personatge dramàtic des de l'expressió física del cos i la tècnica vocal, ajustant-se als trets expressius i comunicatius d'una obra o peça dramàtica.

6.2.2. Enllaçar moviments expressius en seqüències amb coordinació i cooperació amb els altres.

6.2.3. Fer un ús correcte de continguts dramàtics i coreogràfics, elements de la tècnica i estils escènics.

6.2.4. Descriure l'experiència interpretativa compartint les opinions amb respecte pels altres.

6.3. CE3

Posar en escena creacions artístiques col·lectives mitjançant l'ús dels diferents llenguatges artístics, cooperant en l'organització de la producció i valorant tant el procés com el resultat final.

6.3.1. Participar en diferents fases i rols d'una producció escènica senzilla, contribuint a aconseguir un procés creatiu organitzat, col·laboratiu i integrador.

6.3.2. Representar un projecte senzill respectant les convencions establides, les indicacions de la direcció escènica i la resta de participants.

6.4. CE4

Apreciar produccions escèniques en el seu context sociocultural a través de diferents canals, aprofitant l'experiència i els coneixements per a valorar-ne la diversitat de tradicions, gèneres i estils estètics.

6.4.1. Rebre propostes escèniques diverses, buscant informació complementària a la recepció artística i diferenciant els elements constitutius.

6.4.2. Comentar una obra escènica o un fragment emprant la terminologia adequada, descrivint significat, valors artístics i context, i valorant l'aportació al patrimoni cultural i la llibertat d'expressió.

6.4.3. Proposar una interpretació personal d'una peça escènica contrastant amb respecte els propis arguments amb els dels altres.